

УДК 343.95

СЛЮСАР Д.Ю.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті розглядаються теоретичні аспекти кримінологічної характеристики жіночої злочинності. Указується, що жіночій злочинності в більшості випадків притаманні корисливі злочини, в тому числі пов'язані з професійною діяльністю. Підкреслюється, що кількість таких злочинів, учинених жінками, постійно зростає. Розглядаються причини злочинності жінок у сільських місцевостях. Автором робиться висновок, що жіноча злочинність сьогодні в Україні є досить поширеним явищем, протидія якому мусить мати системний характер.

Ключові слова: жіноча злочинність, кримінологічна характеристика, причини злочинності, протидія злочинності.

В статье рассматриваются теоретические аспекты криминологической характеристики женской преступности. Указывается, что женской преступности в большинстве случаев присущи корыстные преступления, в том числе связанные с профессиональной деятельностью. Подчеркивается, что число таких преступлений, совершенных женщинами, постоянно растет. Рассматриваются причины преступности женщин в сельских местностях. Автором делается вывод, что женская преступность на сегодняшний день в Украине является довольно распространенным явлением, противодействие которому должно носить системный характер.

Ключевые слова: женская преступность, криминологическая характеристика, причины преступности, противодействие преступности.

The article deals with the theoretical aspects of criminological characteristics of female crime. It is noted that female crimes in most cases are characterized by mercenary crimes, including those related to professional activity. It is emphasized that the number of such crimes committed by women is constantly increasing. The causes of women's crime in rural areas are considered. The author concludes that women's crime in Ukraine today is a fairly widespread phenomenon, the counteraction of which should be of a systemic nature.

Key words: female criminality, criminological characteristic, causes of crime, counteraction to crime.

Вступ. Жіноча злочинність неповнолітніх є водночас складником злочинності неповнолітніх і жіночої злочинності й разом із тим являє собою самостійну кримінологічну проблему. Дослідження особливостей цього виду злочинності передусім із погляду гендерного підходу є необхідним для запобігання йому.

Постановка завдання. У сучасному суспільстві відбулося глибоке переосмислення місця й ролі жінок у різних сферах суспільної діяльності, тому під час вирішення багатьох наукових і практичних проблем застосовується гендерний підхід. Він передбачає, що відмінності в поведінці і сприйнятті чоловіків і жінок визначаються не тільки психофізіологічними особливостями, а й гендерними, пов'язаними із соціальним статусом чоловіків і жінок і специфікою їхньої соціальної поведінки. До теперішнього часу кримінологія, будучи «андроцентричною», як й інші суспільні науки, аналізувала в основному форми та закономірності універсальної «чоловічої» злочинності. Зміни, що відбулися в розумінні соціального статусу жінки, відбилися як на кількості, так і на якості жіночої злочинності, тому що існують гендерні відмінності в злочинності, які вимагають ретельного вивчення. Указане зумовлює важливість та актуальність обраної теми дослідження.

© СЛЮСАР Д.Ю. – аспірант кафедри адміністративного і кримінального права (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

Метою статті є надання криминологічної характеристики жіночої злочинності.

Результати дослідження. Насамперед варто розглянути особливості особистості жінки злочинця. На думку А.П. Закалюка, «особистість злочинця» – це сукупність соціально типових ознак, що сформувалися в процесі неблагополучного соціального розвитку особи та відрізняються своєю суспільною неприйнятністю й крайньою формою останньої – суспільною небезпечністю, зумовлюють криминогенну мотивацію і кримінальну активність особи, безпосередньо спричиняють учинення злочину [1, с. 239].

Ю.Ф. Іванов зазначає, що в криминології під особою злочинця доцільно розуміти сукупність соціально значимих характеристик, ознак, зв'язків і відносин, які характеризують людину, винну в порушенні кримінального закону, в поєднанні з іншими (неособистими) умовами й обставинами, що впливають на її злочинну поведінку [1, с. 85].

Спроби сконструювати якесь універсальне, абсолютно істинне, визнане всіма криминологами чи науковцями інших напрямів визначення поняття «особистість злочинця», як зазначає О.Г. Кальман, до цього часу не увінчалися успіхом, оскільки кожна людина як соціальне явище – специфічна й індивідуальна у своїх проявах. Кожна людина в напруженій психологічній ситуації, під впливом емоційних реакцій спроможна вчинити будь-який злочин, тому виділити окремі риси злочинця, які відрізняли б його від законотримуючого громадянина, надзвичайно складно [2, с. 86].

Водночас у криминології вивчення особистості злочинця побудовано на аналізі закономірностей його злочинної поведінки, злочинності як масового явища, її детермінації, причинності й розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо боротьби зі злочинністю [3, с. 45].

Криминологічна характеристика особи злочинця є системою рис, що характеризують особу, яка вчинила злочин, прояву її суспільного існування та життєвої позиції, що зумовлює або полегшує вчинення злочину [4, с. 31]. Говорячи про особу жінки-злочинця і криминологічну характеристику жіночої злочинності загалом, зазначимо, що сьогодні фахівцями відзначається значно менша частка жінок серед насильницьких злочинів порівняно з чоловіками. Особливо це стосується бандитизму, розбоїв, грабежів. Жіноча злочинність за своєю структурою відрізняється від чоловічої злочинності й ні в якому разі не повторює її [5, с. 97].

Жіночій злочинності в більшості випадків притаманні корисливі злочини, в тому числі пов'язані з професійною діяльністю. Кількість таких злочинів, учинених жінками, постійно зростає. У радянський період до найбільш характерних жіночих злочинів належали розкрадання майна (привласнення, розбита, зловживання службовим становищем).

Спостерігається значне випередження зростання кількості жінок, засуджених за крадіжки, порівнянні зі зростанням аналогічних злочинів, учинених чоловіками [6, с. 444].

Популярним злочином серед жінок стало умисне тяжке тілесне ушкодження, зростання таких злочинів значно випереджає зростання вбивств. Насильницькі злочини вчиняються жінками головним чином у сімейно-побутових відносинах, коли жінка стає жертвою насильства.

Насильницькі злочини вчиняються жінками в більшості своїй щодо чоловіків, співмешканців, дітей, близьких родичів. Мотиви – недозволені сімейні конфлікти, бажання покинути сім'ю, отримати користь.

Злочинність, учинена жінками, є частиною загальної злочинності, являє собою сукупність злочинів жінок, що володіє певною специфікою, яка залежить від соціальної ролі й функції жінки, що визначається способом життя і професійною діяльністю, особливими біологічними та психофізіологічними характеристиками. Жіноча злочинність визначається її історично зумовленим місцем у системі суспільних відносин. Склад злочинної поведінки жінки змінюється внаслідок впливу мінливих громадських і побутових умов жінки, її соціальної ролі [7, с. 146].

Проведений аналіз зміни і стану соціально-економічних і психологічних процесів, а також побутових умов українських жінок виділяє такі причини злочинності серед них сьогодні:

- збільшена активність жінок у суспільному виробництві;
- деяке ослаблення головних соціальних інститутів, насамперед сім'ї;
- зростання напруженості й конфронтації в суспільстві, конфліктні й ворожі взаємини між людьми, що сприймається жінками найбільш гостро;
- підвищення пристрасті до наркотиків, алкоголю, проституції, бродяжництва та жебрацтва серед жінок [8, с. 4].

Жінки нині набагато активніше залучені в суспільне виробництво й суспільне життя. Сьогодні близько 50% кількості робітників і службовців припадає на жінок. Переважання жінок відзначено в охороні здоров'я, освіті, культурі та мистецтві, науці й науковому обслуговуванні, торгівлі та громадському харчуванні, підприємстві, постачанні, збуті, заготівлях, кредитуван-

ні тощо. Жінки все частіше стають керівниками підприємств, установ, організацій. Усе більше жінки займають посади керівників цехів, дільниць, відділів та інших структурних підрозділів. Дезорганізація, яка відбувається в цих сферах останніми роками, чинить на жінок незабутній вплив, як психологічний, так і фізіологічний. Притаманні такі чоловічі риси характеру й фізичного стану, як жорсткість, непримиренність, агресивність витривалість тощо.

Розкрадання відбуваються жінками не стільки через легкодоступність матеріальних цінностей, скільки через неможливість заробити достатню кількість грошей для придбання різних благ. У складних економічних умовах сучасного суспільства саме жінка стає «годувальником» сім'ї, що, звичайно ж, накладає на неї додаткові психічні та фізичні навантаження, які часто призводять до нервового зриву.

Поряд із керівними посадами все більша частка важких і малокваліфікованих робіт у промисловості й будівництві припадає на працівників-жінок, так як їхня праця нижче оплачується. А також жінки рідше за чоловіків «страждають» на такі недуги, як пияцтво, наркоманія, ігromанія тощо. Це не є нормою вже тільки тому, що деморалізує жінок. За експертними оцінками, багато жінок обирають професію будівельника, при тому що рівень механізації в галузі в середньому 50%. Також через низький рівень механізації в торгівлі та громадському харчуванні жінки змушені виконувати важкі вантажно-розвантажувальні роботи, тому велика ймовірність відмови жінок від таких умов роботи й обрання ними шляху правопорушень [5, с. 104].

Відповідно до сучасного трудового законодавства, перелік обмежень і заборон використання жіночої праці дуже обмежений. При цьому жінки дуже сильно схильні до впливу негативних факторів. Кримінологічна значимість зазначених причин полягає в тому, що багато жінок, не витримавши фізичних перевантажень, а також непрестижність роботи, кидають роботу. За оцінками експертів, значна частка жінок-бродяг до заняття бродяжництвом була зайнята саме на перерахованих видах робіт.

Особливим є становище сільських жінок. Тут умови праці в рази важчі, ніж у місті, а соціальне обслуговування (медичне, торгове, культурно-побутове) знаходиться на значно нижчому рівні. Віддаленість від великих культурних і промислових центрів впливає на психічний розвиток жінок, створює в них комплекс зайвої або гіршої людини. Сільська місцевість України відрізняється низькою тривалістю життя, високою смертністю дітей та осіб працездатного віку, високим рівнем деградації населення через відсутність роботи й матеріальних благ. Це є причинами того, що жінки із села приєднуються до міських бродяг, жебраків, повій, злодіяток. Під час переїзду в місто вони часто стикаються з неможливістю влаштуватися на роботу, у них з'являється агресія й бажання «покарати» більш вдалих конкурентів.

Важкі умови праці, низько кваліфікована робота робить жінку грубою, черстою, позбавляє її жіночності, м'якості, слабкості, чутливості. Жінці стають притаманні такі риси, як різкість, агресивність, схильність вирішувати ситуації силовими методами. Сказане є однією з найважливіших причин зростання питомої ваги жіночих злочинів проти особистості, агресивності й жорстокості жінок.

Усупереч природному устрою відбувається соціальна перебудова жіночої сутності, що переростає в негативні наслідки для соціуму, морального, духовного й культурного життя, порушуються взаємини між людьми. Особливо значна шкода заподіюється вихованню дітей. Із великим сумом доводиться констатувати, що стан справ з умовами жіночої праці, жіночої зайнятості й рівнем оплати жіночої праці в перспективі може ще більше погіршитися [9, с. 89].

У цьому випадку виникає протиріччя між прагненням до збагачення та необхідністю відповідати проголошеним принципам соціальних пріоритетів. Питання про соціальну захищеність жінок і забезпечення їм можливості виконання своєї основної функції – материнства – потребує вдосконалення правового регулювання цих суспільних і господарських відносин.

Соціальними протиріччями, які впливають на злочинність, є прискорене залучення жінок до суспільного виробництва. Наростає антагонізм між високим рівнем зайнятості жінок і недостатнім рівнем їхньої кваліфікації. Виконання складної й важкої суспільної функції, пов'язаної з професійною діяльністю, поряд зі збереженням навантаженості домашньою працею й турботами про виховання підростаючого покоління призводить до важких наслідків, які виражаються в постійних робочих перевантаженнях, високій втомі, відсутності нервової рівноваги.

Висновки. Отже, жіноча злочинність сьогодні в Україні є досить поширеним явищем, протидія якому мусить мати системний характер. До ефективних заходів запобігання цьому виду злочинності варто зарахувати створення сприятливих умов для жіночої праці та відпочинку; реалізацію соціальних гарантій; охорону материнства й дитинства; освітню й культурну освіту; забезпечення особистої недоторканності жінки; профілактику пияцтва й алкоголізму, наркоманії та токсикоманії, проституції і статевої розбещеності, бездоглядності й сімейного неблагополуччя, релігійних та етнічних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Іванов Ю.Ф. Кримінологія: навч. посіб. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2006. 264 с.
2. Кальман О.Г. Стан і головні напрями попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми: моногр. Харків: Гімназія, 2003. 352 с.
3. Колб О.Г. Кримінологія і соціальна профілактика злочинів у виправних установах: навч. посіб. Луцьк: РВВ «Вежа»; Волинський державний університет імені Лесі Українки, 2007. 400 с.
4. Кудрявцев В.Н., Кондрашков Н.Н., Лейкина Н.С. Личность преступника / под ред. В.Н. Кудрявцева. Москва: Юридическая литература, 1975. 270 с.
5. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. Москва: Академия МВД СССР, 1980. 340 с.
6. Перелигіна Р.В. Протидія жіночому сімейному насильству: компаративістський аналіз. Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., 19 жовтня 2016 р. / Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2016. С. 444-446.
7. Долгова А.И. Преступность и общество. Москва, 1992. 190 с.
8. Лагоцька В.Ф. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності жінок: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / кер. роботи О.О. Кваша; офіц. опон.: Б.М. Головкін, А.П. Гусак; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ: [б. в.], 2016. 20 с.
9. Антонян Ю.М. Роль конкретной жизненной ситуации в совершении преступления. Москва: ЮНИТИ, 2009. 195 с.

УДК 343.72:343.914

ТАРАН Т.Г.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЖІНКИ-ШАХРАЯ

У статті на основі аналізу наукових джерел та емпіричної бази розкриваються соціально-демографічні, кримінально-правові й морально-психологічні особливості жінок-шахрайок. Узагальнюються результати попередніх досліджень, пропонується власна типізація таких злочинниць.

Ключові слова: *шахрайство, особа злочинця, соціально-демографічні ознаки, кримінально-правові особливості, морально-психологічні якості, типи жінок-шахрайок.*

В статье на основе анализа научных источников и эмпирической базы раскрываются социально-демографические, уголовно-правовые и морально-психологические особенности женщин-мошенниц. Обобщаются результаты предыдущих исследований, предлагается собственная типизация таких преступниц.

Ключевые слова: *мошенничество, личность преступника, социально-демографические признаки, уголовно-правовые особенности, морально-психологические качества, типы женщин-мошенниц.*

The article based on the analysis of scientific sources and the empirical base, reveals the socio-demographic, criminal law and moral-psychological characteristics of fraudulent women. The results of previous studies are summarized and a proprietary typification of such criminals is proposed.

Key words: *fraud, person of the offender, socio-demographic features, criminal-law features, moral and psychological qualities, types of female fraudsters.*